

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อธิบายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่ควรจะเป็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาบทบาทที่เป็นจริงของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยพระสังฆาธิการ 3 กลุ่ม ดังนี้
 - 1.1 พระสังฆาธิการระดับจังหวัด ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 3 รูป ใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย
 - 1.2 พระสังฆาธิการระดับอำเภอ ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 22 รูป ใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย
 - 1.3 พระสังฆาธิการระดับตำบล ได้แก่ เจ้าคณะตำบล จำนวน 86 รูป ใช้กลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบง่าย จำนวน 22 รูปรวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 47 รูป ผู้วิจัยสามารถสัมภาษณ์ได้ 46 รูป เนื่องจากอีก 1 รูปชราภาพมากไม่สามารถให้ข้อมูลที่สมบูรณ์ได้
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แนวการสัมภาษณ์และแบบวิเคราะห์เอกสาร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารด้วยตนเอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา หากมีความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1.1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสอีกตำแหน่งหนึ่ง มีอายุมากกว่า 60 ปี บวชมานาน มีพรรษามากกว่า 40 พรรษา จบการศึกษาระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ได้นักธรรมเอกแต่ไม่ได้เปรียญธรรม มีประสบการณ์ในตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับนั้นๆมาแล้วระหว่าง 6-15 ปี

1.2 บทบาทที่ควรจะเป็นของศึกษาริการอำเภอในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุมากที่สุดและรองลงมา มีดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดเห็นด้วย ที่ศึกษาริการอำเภอปฏิบัติงานส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาแทนกรมการศาสนา เพราะทำให้สะดวกในการประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับราชการ และเพื่อให้ศึกษาริการอำเภอเป็นที่ปรึกษาของคณะสงฆ์ บทบาทที่ควรจะเป็นของศึกษาริการอำเภอในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกรูปเห็นว่าควรครอบคลุมด้านศาสนศึกษา ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการประสานและส่งเสริมการดำเนินงานพระศาสนาตามที่กระทรวงศึกษาริการกำหนดไว้ รองลงมาเห็นว่าศึกษาริการอำเภอควรมีบทบาทในการส่งเสริมด้านการปกครองสงฆ์ เมื่อพิจารณาบทบาทที่ควรจะเป็นรายด้านปรากฏผลดังนี้

ในด้านศาสนศึกษา ศึกษาริการอำเภอควรมีบทบาทส่งเสริมเรื่อง การถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการและให้ความรู้แก่โยชวาจิกร โดยการชี้แจงระเบียบแนวปฏิบัติในที่ประชุมประจำเดือนของคณะสงฆ์ ถวายความรู้วิทยาการใหม่ๆที่เป็นประโยชน์แก่การบริหารงานงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ควรส่งเสริมโดยการนิเทศติดตามดูแลการดำเนินงานและประเมินผล สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์

ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ศึกษาริการอำเภอควรมีบทบาทส่งเสริมเรื่องการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด โดยการแนะนำการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบ เป็นที่ปรึกษาและเป็นธุระงานนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับที่ดินแทนเจ้าอาวาส งานพัฒนาวัดและอุคหนุน

การก่อสร้างปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ควรส่งเสริมโดยการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาวัด และอำนวยความสะดวกการของงบประมาณอุดหนุนบูรณะวัด เสนอแนะการก่อสร้างให้เป็นไปตามผัง และให้รูปทรงอาคารคงเอกลักษณ์ศิลปกรรมของไทย

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศึกษาธิการอำเภอควรมีบทบาทส่งเสริมเรื่องการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โดยทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ร่วมปฏิบัติงานกับวัด งานพระธรรมทูตและงานอบรมประชาชนประจำตำบลควรส่งเสริมโดยการร่วมปฏิบัติงานกับคณะสงฆ์ ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ด้านการประสานและส่งเสริมการดำเนินงานพระพุทธศาสนา ศึกษาธิการอำเภอควรมีบทบาทส่งเสริมเรื่องงานนิคมวัด โดยอำนวยความสะดวกการเบิกจ่ายและรับเงินนิคมวัด แจ่งยอดเงินจัดสรรโดยเร็ว งานข้อมูลงานทะเบียนและการประชาสัมพันธ์ ควรส่งเสริมโดยให้บริการข้อมูลถูกต้องเป็นปัจจุบัน แจ่งข่าวสารความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวกับกิจการพระศาสนา

1.3 บทบาทที่เป็นจริงของศึกษาธิการอำเภอ ในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุมากที่สุดและรองลงมามีดังนี้

ศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติบทบาทในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ครอบคลุมทุกด้าน ที่ปฏิบัติมากที่สุดได้แก่ ด้านการประสานและส่งเสริมการดำเนินงานพระศาสนา ส่วนด้านการพัฒนาศาสนสถาน และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาปฏิบัติเท่ากัน เมื่อพิจารณาบทบาทที่เป็นจริงรายด้านปรากฏผลดังนี้

ในด้านศาสนศึกษา ศึกษาธิการอำเภอส่งเสริมเรื่อง การถวายความรู้พระสังฆาธิการ และให้ความรู้แก่โยชวิจักร โดยการชี้แจงระเบียบแนวปฏิบัติในที่ประชุมประจำเดือนของคณะสงฆ์ ถวายความรู้วิชาการใหม่ๆ งานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ส่งเสริมโดยการนิเทศติดตามดูแลการดำเนินงานและประเมินผล สืบหาข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์

ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ศึกษาธิการอำเภอส่งเสริมเรื่อง การพัฒนาวัดและอุดหนุนการก่อสร้างปฏิสังขรณ์เสนาสนะ โดยการเสนอให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาวัด และอำนวยความสะดวกการของงบประมาณอุดหนุนบูรณะวัด เสนอแนะการก่อสร้างให้เป็นไปตามผังวัด

และให้กรุงปทรวงเอกลักษณ์ศิลปกรรมของไทย งานดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ส่งเสริมโดยการแนะนำการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบ ให้ความช่วยเหลือในการขออนุญาต เอกสารสิทธิ์ที่ดินของวัด

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศึกษาธิการอำเภอส่งเสริมเรื่องการบริหารพหุศาสตร์ ภาควิชาการและจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โดยการทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง ร่วมปฏิบัติงานกับวัด งานพระธรรมทูตงานอบรมประชาชนประจำตำบลส่งเสริมโดยการร่วมปฏิบัติงานกับคณะสงฆ์ ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง

ด้านการประสานและส่งเสริมการค้าเงินงานพระศาสนา ศึกษาธิการอำเภอส่งเสริมเรื่องงานนิคมกิต โดยให้ความสะดวกการเบิกจ่ายและรับเงิน ตรวจสอบความถูกต้องขอการเบิกจ่ายเงิน งานข้อมูลงานทะเบียนและการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมโดยการให้บริการข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน ได้จัดทำข่าวสารประชาสัมพันธ์

1.4 การปรับปรุงบทบาทและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้ศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติบทบาทบรรลุดุลประสงค่มากขึ้น ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุมากที่สุดและรองลงมาดังนี้

ความเหมาะสมในการปฏิบัติบทบาท ศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติบทบาทในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และระดับมาก

ขอบข่ายของบทบาทที่ควรปรับปรุงมากที่สุดและรองลงมาได้แก่ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการประสานและส่งเสริมการค้าเงินงานพระศาสนา

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของศึกษาธิการอำเภอได้แก่ การเป็นนักประสานงานที่ดี รู้หลักธรรมหลักศาสนพิธีสามารถแนะนำการปฏิบัติได้

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่าสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ มีการส่งหนังสือราชการและเอกสารต่างๆให้วัด เป็นหนังสือราชการทั่วไป โดยมิสาระสำคัญเพื่อการประสานงาน ตำรวจข้อมูล และรายงานผลการดำเนินงาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์บวชมาเป็นเวลานาน มีประสบการณ์ในการบริหารวัดตามอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาส และบริหารกิจการของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองตามตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับจังหวัด อำเภอ และตำบลมาเป็นเวลานาน 6-15 ปี ทำให้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทด้านศาสนาของศึกษาริการอำเภอ จึงสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทที่ควรจะเป็นของศึกษาริการอำเภอ ได้ชัดเจนและสอดคล้องกับบทบาทที่ทางราชการกำหนด รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของศึกษาริการอำเภอ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า การรับรู้ของพระสังฆาธิการระดับต่างๆ เกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของศึกษาริการอำเภอมีความแตกต่างกัน โดยจะพบว่าพระสังฆาธิการระดับตำบลและอำเภอ รับรู้บทบาทได้ตรงตามข้อเท็จจริงมากกว่าพระสังฆาธิการระดับจังหวัด จากการสัมภาษณ์พบว่าพระสังฆาธิการระดับจังหวัด ไม่ทราบบางเรื่องที่ศึกษาริการอำเภอ ได้ปฏิบัติ แสดงให้เห็นว่าศึกษาริการอำเภอยังไม่ได้มีการเผยแพร่ผลการปฏิบัติงาน ให้ผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไป ได้ทราบมากเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงเห็นว่าศึกษาริการอำเภอควรเผยแพร่ผลงานหรือรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบมากขึ้นและทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องอันจะนำไปสู่ความร่วมมือที่ดีต่อไป

2. จากผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการเห็นด้วยที่ศึกษาริการอำเภอปฏิบัติบทบาทแทนกรมการศาสนา โดยให้เหตุผลว่าศึกษาริการอำเภอจะได้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับราชการและเป็นที่ปรึกษาของคณะสงฆ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกรูปเห็นว่าศึกษาริการอำเภอควรมีบทบาทในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา 4 ด้านคือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการประสานและส่งเสริมการดำเนินงานพระศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทที่กระทรวงศึกษาริการกำหนด การที่พระสังฆาธิการเห็นด้วยและคาดหวังบทบาทที่ตรงกับหน่วยงานกำหนด แสดงถึงการยอมรับและเข้าใจบทบาทของศึกษาริการอำเภอในระดับหนึ่ง ซึ่งน่าจะทำให้ศึกษาริการอำเภอปฏิบัติบทบาทได้ง่ายขึ้นและได้รับการสนับสนุนในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จด้วยดี

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า พระสังฆาธิการต้องการให้ศึกษาริการอำเภอทำหน้าที่นอกเหนือจากการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา โดยให้ทำหน้าที่ในด้านวัฒนธรรมประเพณี และการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด ซึ่งบทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณีไม่ปรากฏอยู่ในบทบาท

ของศึกษาริการอำเภอด้านการส่งเสริมงานพระศาสนาที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาริการ แต่ปรากฏอยู่ในบทบาทของศึกษาริการอำเภอด้านการส่งเสริมงานวัฒนธรรม นอกจากนั้นผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังด้านการพัฒนาศาสนสถานยังพบว่า พระสังฆาริการต้องการให้ศึกษาริการอำเภอช่วยแนะนำและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัดให้มีรูปทรงเป็นเอกลักษณ์ไทยหรือมีศิลปกรรมของไทย ซึ่งเรื่องนี้มีผู้วิจัยมีความเห็นว่า กระทรวงศึกษาริการได้ให้ความสำคัญกับงานวัฒนธรรมโดยกำหนดให้มีการทำนุ บำรุง รักษา มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมเป็นนโยบายไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (2540 - 2544) และตามกรอบงานของแผนอัตรากำลัง 3 ปี รอบที่ 4 (ปีงบประมาณ 2539 - 2541) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาริการกำหนดให้ศึกษาริการอำเภอมีบทบาทส่งเสริมงานวัฒนธรรม การแนะนำและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการก่อสร้างเสนาสนะในวัดให้มีรูปทรงเป็นเอกลักษณ์ไทยหรือมีศิลปกรรมของไทยถือว่าเป็นการส่งเสริมงานวัฒนธรรมเช่นกัน และวัดก็เป็น ศูนย์รวมทางศิลปะวัฒนธรรมของชุมชนอยู่แล้ว ศึกษาริการอำเภอควรปฏิบัติบทบาทตามที่ พระสังฆาริการคาดหวัง และการให้ศึกษาริการอำเภอมีบทบาทในการดูแลเรื่องศาสนสถานให้มี ลักษณะของความเป็นไทยนี้ สอดคล้องกับที่กองแผนงาน กรมการศาสนา (2539: 177) ได้ให้ แนวทางการพัฒนาว่า การพัฒนาทางวัดควรพัฒนาสภาพวัดให้เกิดศรัทธาทางรูปธรรม อาคารเสนาสนะควรให้มีเอกลักษณ์ของการเป็นวัดไทย ปูถุสร้างเป็นหมวดหมู่สวยงาม ไม่ใหญ่โตเกิน ความจำเป็นแห่งประโยชน์ใช้สอย

สำหรับประเด็นที่ว่า ให้ศึกษาริการอำเภอมีบทบาทในการรณรงค์ป้องกันชนเสพคตินั้น แม้ว่าผู้ให้ความเห็นจะมีเพียงส่วนน้อยแต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า พระสังฆาริการคาดหวังให้ศึกษาริการอำเภอมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาลังคมด้วย ผู้วิจัยเห็นว่าในเรื่องนี้กระทรวงศึกษาริการ ได้กำหนดให้ศึกษาริการอำเภอปฏิบัติงานตามโครงการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา (ปปส.ศษ.) ซึ่งศึกษาริการอำเภอได้ปฏิบัติตามโครงการโดยปกติแล้ว แต่เป็นการปฏิบัติเฉพาะในสถานศึกษาเท่านั้น โดยการประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียน ส่วน การดำเนินงานในชุมชนนั้น เห็นควรให้อยู่ในการดูแลของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงได้แก่ ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ส่วนศึกษาริการอำเภอควรปฏิบัติบทบาทในฐานะ ผู้สนับสนุนและให้ความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ที่ดำเนินการ ในเรื่องดังกล่าว

3. จากผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาริการคาดหวังให้ศึกษาริการอำเภอปฏิบัติบทบาทในเรื่องการปกครองสงฆ์ ซึ่งบทบาทหน้าที่ในการปกครองสงฆ์นี้ ตามกฎหมายธรรมาคมนกำหนด ให้เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ มีหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา

หรือในเขตปกครองของตน และตรวจราชโองการปฏิบัติให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ส่วนศึกษาธิการอำเภอไม่มีอำนาจหน้าที่ตามระเบียบกฎหมายโดยตรง ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ศึกษาธิการอำเภอควรปฏิบัติบทบาทเพียงเป็นที่ปรึกษา ช่วยประสานงานและให้ความร่วมมือกับ คณะสงฆ์และเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งในเรื่องนี้กรมการศาสนาได้ให้แนวทางการประสานงาน ของศึกษาธิการอำเภอกับเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ กรณีพระภิกษุสามเณรมีความประพฤติ ไม่เหมาะสมให้ศึกษาธิการอำเภอรวบรวมข้อมูลหรือพยานหลักฐานรายงานต่อเจ้าอาวาส เจ้าคณะ ตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัดแล้วแต่กรณี หรือถ้าพระภิกษุสามเณรเป็นผู้ต้องหาคดีอาญา หรือมีกรณีพิพาทกับประชาชน หรือระหว่างพระภิกษุสามเณรด้วยกัน ให้ศึกษาธิการอำเภอ ประสานงานกับพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ ในกรณีที่ เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศาสนาที่ควรร่วมมือกับคณะสงฆ์ จัดถวายความรู้เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ชำเลียง วุฒิจันทร์ (2526: 224) กล่าวว่า การพัฒนาการปกครองและการ รักษาความเรียบร้อยของคณะสงฆ์ สมควรดำเนินการร่วมกัน 3 ฝ่าย คือ คณะสงฆ์ ทางราชการและพุทธศาสนิกชน ผู้วิจัยเห็นว่าสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดควรจัดการประชุม ถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการทุกระดับ ให้ทราบให้เข้าใจการปกครองพระภิกษุสามเณรตาม อำนาจหน้าที่อย่างถูกต้อง ในขณะที่เดียวกันควรมีการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่พระสังฆาธิการ เกี่ยวกับบทบาทที่ศึกษาธิการอำเภอควรปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน

4. จากผลการวิจัยพบว่า ถึงแม้พระสังฆาธิการจะเห็นว่าศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติ บทบาทครอบคลุมทุกด้านตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด แต่งานบางเรื่องมีพระสังฆาธิการ จำนวนน้อยที่เห็นว่าศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติ เช่น การส่งเสริมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุที่ศึกษาธิการอำเภอไม่ปฏิบัติงานด้านนี้มากนัก อาจเป็นเพราะ ศึกษาธิการอำเภอไม่มีความรู้หรือความชำนาญในงานดังกล่าว ดังนั้นกรมการศาสนาจึงควรจัด ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเพิ่มความรู้ความชำนาญให้ศึกษาธิการอำเภอสามารถปฏิบัติงาน ในบทบาทหน้าที่ได้ครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ ดังที่ ภิญโญ สาร (2526: 272) ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับหน่วยงานทุกชนิด เมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนา จนมีความรู้ความเข้าใจงานที่ทำ จะทำให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จด้วยดี

5. จากผลการวิจัยพบว่า มีบทบาทที่พระสังฆาธิการคาดหวังแต่ศึกษาธิการอำเภอไม่ได้ปฏิบัติ เช่น การติดตามดูแลการปฏิบัติเกี่ยวกับการเก็บรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามระเบียบ ผู้วิจัยเห็นว่างานดังกล่าวเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ ศึกษาธิการอำเภอไม่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามระเบียบกฎหมายที่มีอยู่ เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการมิได้กำหนดเรื่องดังกล่าวให้เป็นบทบาทของศึกษาธิการอำเภอ ดังนั้นในกรณีที่พระสังฆาธิการต้องการให้ศึกษาธิการอำเภอมีบทบาทในเรื่องนี้เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระและช่วยดูแลรักษาผลประโยชน์ของพระศาสนา พระสังฆาธิการในฐานะเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์อาจใช้วิธีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมดำเนินการโดยมีศึกษาธิการอำเภอเป็นที่ปรึกษา ส่วนการติดตามผลการปฏิบัติควรเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอาศรัย

6. จากผลการวิจัยพบว่า มีงานหลายอย่างที่ศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติ แต่พระสังฆาธิการไม่ทราบ เช่น การส่งเสริมงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา พระสังฆาธิการบางรูปไม่ทราบว่าศึกษาธิการอำเภอได้มีการจัดทำป้ายนิเทศ และมีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องนี้ และให้ข้อมูลว่าศึกษาธิการอำเภอไม่ได้แจ้งเรื่องดังกล่าวให้ทราบ แสดงว่าการปฏิบัติงานของศึกษาธิการอำเภอ ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องทราบโดยทั่วถึง และจากการศึกษาเอกสารพบข้อมูลสอดคล้องกันว่า สำนักงานศึกษาธิการอำเภอไม่มีการแจ้งผลการปฏิบัติงานหรือประชาสัมพันธ์งานให้ทางคณะสงฆ์ทราบ สอดคล้องกับการวิจัยของ บุญส่ง เนาวรัตน์ (2536: 82) ที่พบว่า การดำเนินงานด้านศาสนาของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ มีการประสานงานและประชาสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับน้อย ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าศึกษาธิการอำเภอมีหน้าที่รับผิดชอบหลายด้าน การปฏิบัติงานกระทำทั้งในบทบาทผู้ประสานงาน ผู้สนับสนุนการปฏิบัติและเป็นผู้ปฏิบัติเอง ถ้าจะให้ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจนการปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จด้วยดีนั้น ผู้เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไปจะต้องทราบและเข้าใจการปฏิบัติงานของศึกษาธิการอำเภอ ดังนั้นศึกษาธิการอำเภอจึงต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2530: 1) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์มีความสำคัญต่อหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน และ สุภัญญา บุรณเดชาชัย (2532:184) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์จะช่วยสร้างความเข้าใจกับคนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของศึกษาธิการอำเภอ กิจกรรมที่ศึกษาธิการอำเภอควรใช้ในการประชาสัมพันธ์มีหลายกิจกรรม เช่น การจัดอบรม บรรยาย จัดนิทรรศการ จัดทำเอกสาร นิตยสารและวารสาร เป็นต้น

7. จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมพระสังฆาธิการเห็นว่าความเหมาะสมในการปฏิบัติบทบาทของศึกษาริการอำเภออยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการวิจัยของ ไครรัตน์ สิทธิกุล (2537: 71) ซึ่งพบว่าศึกษาริการอำเภอในเขตการศึกษา 6 ปฏิบัติงานด้านศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุที่ศึกษาริการอำเภอปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากศึกษาริการอำเภอปฏิบัติงานในฐานะผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ต้องรับผิดชอบงานหลายด้าน และปฏิบัติงานให้กรมต่างๆที่ไม่มีส่วนราชการอยู่ในอำเภอ นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติงานโครงการตามนโยบายของจังหวัดและอำเภอ จึงทำให้ศึกษาริการอำเภอรับภาระมากเกินไป เป็นเหตุให้ไม่สามารถปฏิบัติงานด้านศาสนาได้ในระดับที่พระสังฆาธิการคาดหวัง ประกอบกับสำนักงานศึกษาริการอำเภอขาดแคลนทรัพยากรทางการบริหาร ได้แก่ บุคลากรงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ ไครรัตน์ สิทธิกุล (2537:73) ได้ให้ความเห็นว่าศึกษาริการอำเภอไม่สามารถปฏิบัติภารกิจได้เต็มที่เนื่องมาจากภารกิจหรือกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติมีมากเกินไป บุคลากรไม่เพียงพอหรือขาดการสนับสนุนอย่างเพียงพอจากส่วนกลางด้านวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ ผู้วิจัยเห็นว่าสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและกรมต่าง ๆ ที่มอบหมายงานให้ศึกษาริการอำเภอปฏิบัติ ควรจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์เพื่อให้ศึกษาริการอำเภอปฏิบัติงานได้คล่องตัว สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ศึกษาริการอำเภอก็ควรทำความเข้าใจกับพระสังฆาธิการเพื่อให้ทราบถึงข้อจำกัดที่มีอยู่ อย่างไรก็ตามก็ศึกษาสถานการณ์ในปัจจุบันการเพิ่มปริมาณทรัพยากรอาจไม่สามารถทำได้มากนัก กระทรวงศึกษาธิการก็จะต้องมีการพัฒนาศึกษาริการอำเภอให้สามารถสร้างเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรจากแหล่งอื่นให้มากขึ้น

สำหรับประเด็นที่ว่าพระสังฆาธิการระดับจังหวัด อำเภอและตำบล มีความเห็นที่แตกต่างกัน โดยระดับจังหวัดเห็นว่าศึกษาริการอำเภอปฏิบัติบทบาทได้เหมาะสมระดับปานกลางและน้อยมีจำนวนเท่ากัน ระดับอำเภอเห็นว่าเหมาะสมระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด และระดับตำบลเห็นว่าเหมาะสมมากมีจำนวนมากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่าโดยปกติการปฏิบัติงานของศึกษาริการอำเภอจะมีขอบข่ายการปฏิบัติงานเฉพาะภายในเขตอำเภอ โดยประสานงานและร่วมปฏิบัติงานใกล้ชิดกับพระสังฆาธิการระดับอำเภอและตำบลมากกว่าในระดับจังหวัด จึงทำให้พระสังฆาธิการระดับอำเภอและตำบลมีความเห็นต่อศึกษาริการอำเภอในทางบวก เพราะเห็นผลงานที่ศึกษาริการอำเภอปฏิบัติอยู่อย่างต่อเนื่อง ส่วนพระสังฆาธิการระดับจังหวัดซึ่งมีโอกาสรับทราบผลงานของศึกษาริการอำเภอน้อยกว่า หากศึกษาริการอำเภอไม่มีวิธีการที่จะให้ข้อมูลกับพระสังฆาธิการระดับจังหวัดอย่างสม่ำเสมอก็จะเห็นว่าศึกษาริการอำเภอไม่มีผลงาน ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ศึกษาริการอำเภอควรจะหาวิธีการเผยแพร่ผลงานและข้อมูลของสำนักงานซึ่งอาจกระทำโดย ให้พระสังฆาธิการทุกระดับมีส่วนร่วมรับรู้หรือมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมของ

ศึกษาธิการอำเภอ เช่น อารามมาเป็นกรรมการที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ จัดทำข่าวสารของหน่วยงานเพื่อเผยแพร่ไปยังพระสังฆาธิการทุกระดับ เป็นต้น

8. จากผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมหลายประการ เพื่อจะช่วยให้ศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์มากยิ่งขึ้น ที่สมควรนำมากล่าวถึงคือ เรื่องการประสานงาน พระสังฆาธิการเห็นว่า ศึกษาธิการอำเภอจะปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้นได้ ศึกษาธิการอำเภอจะต้องเป็นนักประสานงานที่ดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พระสังฆาธิการเห็นว่าศึกษาธิการอำเภอยังทำหน้าที่ในการประสานงานไม่ได้ดีเท่าที่ควร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสรี สุวิชะโย (2534: 66) ที่พบว่าศึกษาธิการอำเภอประสานงานทางศาสนากับเจ้าอาวาสในจังหวัดพะเยาอยู่ในระดับน้อย และการวิจัยของ บุญส่ง เนาวรัตน์ (2536: 82) พบว่าศึกษาธิการอำเภอในเขตการศึกษา 12 ประสานงานด้านศาสนากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับน้อย ผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติบทบาทในฐานะองค์กรกลางทางการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอ เป็นบทบาทที่ไม่มีอำนาจบังคับบัญชา การประสานงานจึงเป็นหัวใจในการติดต่อกับหน่วยงานต่างๆทั้งในและนอกสังกัดกระทรวง การจะปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยหลักมนุษยสัมพันธ์และการประสานงานเป็นสำคัญ ประสิทธิ์ แสงรัมย์ (ม.ป.ป.: 5) กล่าวว่าศึกษาธิการอำเภอจะต้องแสดงบทบาทในการประสานงานให้ได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน และให้ถือว่าหน้าที่หลักคือการประสานงาน แต่ข้อค้นพบจากการวิจัยข้างต้นแสดงว่า ศึกษาธิการอำเภอยังมีปัญหาในด้านการประสานงาน อย่างไรก็ตามผลการวิจัยในบางพื้นที่เช่น เสริมปัญญา เทียมวัน (2534: 118) พบว่าศึกษาธิการอำเภอในเขตการศึกษา 6 มีการประสานงานทางศาสนากับเจ้าอาวาสอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยเห็นว่า สำหรับพื้นที่ที่มีปัญหาควรมีการวิจัยเพื่อหาสาเหตุที่ทำให้ศึกษาธิการอำเภอปฏิบัติบทบาทด้านการประสานงานน้อย ในกรณีนี้สาเหตุเกิดจากศึกษาธิการอำเภอขาดทักษะในการประสานงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินการพัฒนาบุคลากร โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มทักษะในเรื่องดังกล่าว ในขณะที่ศึกษาธิการอำเภอประสบความสำเร็จในการประสานงานก็ควรมีการศึกษาวิจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนาและหน่วยงานอื่นที่ศึกษาธิการ อำเภอมือบพาทหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรจัดสรรทรัพยากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณ และวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ให้สอดคล้องกับประเภท และปริมาณงานมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในกรณีที่ไม่มีเพียงพอศึกษาธิการอำเภอจะต้องใช้วิธีการ บริหารแบบเครือข่ายเพื่อให้มีการประสานการดำเนินงานและใช้ทรัพยากรร่วมกันให้มากขึ้น

1.2 กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและกรมการศาสนา ควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศึกษาธิการอำเภอเป็นประจำทุกปี เพื่อเพิ่มทักษะการบริหารและการปฏิบัติงานด้านศาสนา รับทราบปัญหา แลกเปลี่ยนแนวคิดในการ ปฏิบัติงานและหาวิธีการแก้ไขปัญหอย่างต่อเนื่อง

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดถวายความรู้ และให้คำปรึกษาแก่พระสังฆาธิการ ทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระสังฆาธิการมีความรู้ความเข้าใจในงานปกครองสงฆ์ โดย ดำเนินการหลายรูปแบบตัวอย่างเช่น สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการอาจจัดประชุมสัมมนา ประจำปีเพื่อถวายความรู้และรับทราบปัญหา แลกเปลี่ยนแนวคิดพร้อมทั้งหาวิธีการปรับปรุงการ บริหารงานและแก้ไขปัญหา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอาจส่งผู้แทนไปร่วมในการประชุม สัมมนาประจำปีของคณะสงฆ์ และใช้โอกาสดังกล่าวให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่พระสังฆาธิการ หรือ อาจจัดทำสื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและนวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ถวายแก่พระสังฆาธิการ

1.4 ศึกษาธิการอำเภอควรปฏิบัติบทบาทการถวายคำปรึกษาแนะนำแก่พระสังฆาธิการ อย่างสม่ำเสมอ โดยอาจดำเนินการในช่วงเวลาที่ไปร่วมงาน ร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ของวัด หรือระหว่างที่ไปเยี่ยมเยียนดูแลวัด ศาสนสถานตามการปฏิบัติงานปกติ

1.5 ศึกษาธิการอำเภอควรปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลงานอย่าง สม่ำเสมอด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้พระสังฆาธิการ หน่วยงานต่าง ๆ บุคคลทั่วไปได้ทราบ และเข้าใจบทบาทตลอดจนผลการปฏิบัติงานของศึกษาธิการอำเภอ

1.6 ศึกษาธิการอำเภอควรหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพราะการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ พระศาสนาเป็นงานที่ไม่มีอำนาจในการบังคับบัญชา ศึกษาธิการอำเภอต้องมีความรู้ความ สามารถ มีทักษะในการประสานงาน มีมนุษยสัมพันธ์ และรอบรู้ทันเหตุการณ์จึงจะทำให้ได้รับการยอมรับ เชื่อถือและได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานด้วยดี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษามทบทพที่ควรจะเป็นและบทพที่เป็นจริงของศึกษาริการอำเภอ ตามทัศนะของศึกษาริการอำเภอในฐานะผู้ครองตำแหน่ง เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกับทัศนะของผู้เกี่ยวข้อง

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่ทำให้ศึกษาริการอำเภอไม่สามารถปฏิบัติบทพได้ตามที่พระสังฆาริการภาคหวัง

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาของศึกษาริการอำเภอ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย